

O govnjaču.

(Mythologična drobtina; zap. Dav. Trstenjak.)

O govnjaču (*Mistkäfer*) se pripoveduje, da vé ključ najti do zlate gore.

Čehi govnjača imenujejo babka, po Babi — boginji zemlje — boginji rodovitnosti. Pri Nemcih se veli tudi Erdochse, torej je tudi v nemškem basenstvu bil v zvezi z rodívno zemljo.

Kebra govnjača najdemo na darilni Radegastovi skledi in pa na žrtvenem nožu (*Opfermesser*) Svetovitovem. V egiptovskem mythu je govnjač symbol rojenja in ker so starci mislili, da govnjač šest mesecev pod zemljo, in ravno tako dolgo na zemlji stanuje, tako je postal symbol polletno se menjajočega svetlega in temnega časa — letnega in zimskega solnca. Da je bil tudi symbol rojenja, to se lahko spozna iz njegovega imena: babka.

O zlati ali stekleni gori, o kateri imajo tudi Polaci povesti, sem že govoril na drugem mestu. Vsi učeni basnoslovci razumevajo pod zlato ali stekleno goro — svetlo nebo. Povest, da govnjač vé ključ do zlate gore najti, potem takem ne pomenja drugega, kakor to: kedar se govnjač iz zemlje izkoplje v mladost, zginja zimsko temno megleno nebo in jasno, svetlo, zlatolično se odpira.

Prof. Zingerle (*K. H. M. aus Süddeutschland 1854, str. 179*) piše, da po tirolskih povestih govnjač ključ izruje, s katerim se lahko vrata gore odpró, za goró se pride v svetlo deželo, ktera je z zlato ključavnico zaklenjena, za to govnjač sopet ključ najde. Torej je govnjač tudi v nemškem myth. solnčni symbol, pa tudi symbol rojenja, ker nemške narodne povesti vedó povedati, da govnjač ključ najde, s katerim ključem se lahko gora odpre, v kateri so otroki skriti (glej *Mannhardt Germanische Mythen, str. 365*). Primeri češko poznavanje Babka, dalje Babica, Wehmutter, Zlata Baba itd.

Vredno je slišati, kar so stari Egipčani o govnjaču mislili. Učeni Creuzer piše: *Der Mistkäfer hat eine besondere symbolische Bedeutung in der egyptischen Mythe, welche sich von einem Aberglauben ableitet, den man über seine Fortpflanzung hatte. Man glaubte nämlich, dass unter diesen Käfern kein weibliches Geschlecht vorhanden sei, wesshalb dieser Käfer überhaupt Symbol des Mannes ist, und nun dichtete man folgendes: der Käfer bilde eine runde Kugel aus Mist, befruchte sie, wälze si zuerst von Morgen gegen Abend,*

und ahme so die Bewegung des Weltgebäudes nach *), indem sich die Erde von Abend gegen Morgen drehe, die Gestirne aber in entgegengesetzter Richtung; nun vergrabe er die Kugel in die Erde, wo innerhalb acht und zwanzig Tagen (Zeit des Mondumlaufes) die in der Kugel sich befindliche Brut reife, am neun und zwanzigsten Tage (wo die Sonne mit dem Monde in Conjunction komme, und wo die Welt geschaffen wurde), grabe der Käfer die Kugel wieder aus, und werfe sie ins Wasser, wo die Jungen auskriechen, er lebe nun sechs Monate unter, und eben so lange auf der Erde (Symbol des Sonnenlaufes in beiden Hämispähren) glej: Creuzer Symbolik, 2. B. str. 210 po Horapollu Hieroglyph I, 10. in po Kirscherovih: Obelisci ägypt. Romae 1666, str. 24. 27. 29.

Gori omenjeni učeni mož piše dalje: In Folge dieser sonderbaren Vorstellung von der Fortpflanzung des Käfers ist derselbe das Symbol eines Sonnen- und Mondescyclus, so wie der halbjährig wechselnden hellen und dunklen Zeit (primeri govnjača na nogi zimskega draka, symbol temnega megle nega zimskega časa) geworden, daher kommt der Käfer auf dem Opfermesser des Swant'owit vor. Es ist aber der Käfer auch, da es nur männliche gibt, Symbol der Zeugung (primeri poznamovanje Babka) und der Lebensquelle itd.

Tudi učeni dr. Sepp (Leben Christi IV., 157) je enakih misli, pisaje: Die Westslawen stellen ihren Belbog unter einem sechsfüssigen Käfer vor, der Käfer aber ist, wie der Krebs das Sinnbild der rückläufigen Jahressonne, und so kommt er auch auf dem Opfermesser Swantewits, und bei der slawischen Naturgöttin Siwa, wie neben dem Bilde des germanischen Balder des personificirten Sonnengottes vor. Er ist also die Vignette der Wintersonne, die wie der Käfer in der Erde sich verkriecht, eben so zu den Schatten der Nacht sich zurückzieht, sohin ein Attribut des Zauberdrahen (primeri: govnjača na drakovi nogi), der die Sonne verschlingt.

Med štirskimi rimskimi kamni sem našel enega, na katerem se najde umirajoči solnčni bog pod podobščino kodraste glave, na kateri ste pogrezneni sokolovi peroti. Na vsaki strani je drak. Drak na pravi strani požira sokolovo perot, oni na levi strani pa grize kodre (symbol solnčnih žarov). Tukaj je torej izražena vera, kako zimske meglene teme premagujejo jesensko in zimsko solnce.

Ker kebra govnjača v slovanski in egiptski mythologii nahajamo v enakem odnošenji in z enakimi symboličnimi lastnostmi, ima gotovo

*) Ostanki tega mnenja so ostali še pri štirskih Nemcih. Staro nemško bablmi je enkrat reklo: Herr ist Herr, der Mistkäfer ist auch ein Herr, weil er sich in den Mist eingrabt, und glaubt, er drehe die ganze Welt.

tudi opica (merkovca) na podobščini Sivini enak pomen, katerega ima ta živel v egiptškem basenstvu. Tam je „Kynokephalos“ (poseben rod opičji, sansk. markutha) symbol meseca, zemskega kolobarja in časa. Ker je Siva (celo različna od Žive, ktera je, kakor Botho v svoji kroniki piše, v roki imela grozd, torej symbol veselja, ljubezni, dalje jabelko *) — spet symbol ljubezni) bila boginja domačega ognjišča, plemena, domače ljubavi, zato je bila merkovca, ktera ima veliko ljubezen do svojih mladih (primeri nemško prislovico: „Affenliebe“) prav prikladen Sivin symbol. Ali Siva = svetla, jasna (primeri česko boginja: Jesen, Jasni, Isis, (lingua Egyptiorum terra dicitur, Mater Verbor. sub voce) je bila prvotna boginja zemlje, torej tudi časa. Začetek novega časa pak je bil po Hanušu (Bajeslov. Kalend. str. 102) 25. sušca, torej v dobi, v kateri se je začela zemlja jasnit in svetliti. Merkovca pa je po egiptškem mythu tudi symbol časa (Creuzer Symb. II., str. 62), ravno takošen je utegnila tudi v slovanskem biti.

Vendar ker v indiškem mythu je merkovčnjak Hanuman plod spolne ljubezni Čivine, zato je verjetniše, da merkovčnjak, attribut Sivini, tudi symbolizuje¹, kakor drugi pridevek jabelko in grozd — užitek življenja, katerega so stari narodi iskali v vinu in ljubezni. **)

*) Da je jabelko bilo symbol ljubezni pri Slovanih to je Schwenk (Mythol. der Slaw. str. 363. 364.) do drobnega dokazal. Beri tudi slovensko narodno pesem, ktera se poje, kedar za nevesto v jabelko pobirajo v zbirki: Pesmi kranjskega naroda, I. zvezek, str. 3.

**) Nicolaus Thwini (cap. XI.) piše, da je Siva tudi imela za attribut lelijo. Lelija pa je pri vseh starih narodih veljala za symbol ljubezni, torej nov dokaz, da je Siva bila boginja rodovitnosti, veselja in ljubezni.

Narodska poezija.

1. Od dveh sinov, dveh vranov.

(Čepovenska; zapisal M. Ternovec.)

Mat' je mela sinka dva,	Se more svet roženkranc molit'
Oj sinka dva, oba mlada,	Na to nedeljo kvaterno,
Ona jih je šla klicat	Na ta svet praznik.
Le-to nedeljo kvaterno,	
Le-ta svet praznik:	Ona dva sta se prtajala,
„Vstan'ta, vstan'ta sinka dva,	Svoji materi sta nagajala.
Oj sinka dva, oba mlada!	